

Svar på remiss avseende Ds 2024:16

Utbetalningsmyndigheten har ombetts att yttra sig över *Ett fritidskort för barn och unga – en aktiv och meningsfull fritid i gemenskap med andra* Ds 2024:16.

Remissvaret sker utifrån Utbetalningsmyndighetens instruktionsenliga uppdrag att bidra till kunskapsutvecklingen om felaktiga utbetalningar. I remissvaret vill Utbetalningsmyndigheten lyfta fram risker vid införande av fritidskort och hur dessa bör följas upp.

Befintliga felaktigheter om utförare riskerar att föras vidare till fritidskortet

Den föreslagna konstruktionen förutsätter i de flesta fall att en utförare får statsbidrag eller statligt lokalt aktivitetsstöd för att bli registrerad som utförare i utförarregistret. Det ställer höga krav på kontroll av utförarna både i ett tidigare skede och kontinuerligt efter att de har registrerats i utförarregistret. Risker är annars stor att befintliga felaktigheter förs vidare till fritidskortet, med risk för felaktiga utbetalningar som följd. I förslaget antas att ett sådant kontrollarbete äger rum. Med hänvisning till studier som genomförts av bland annat Brottsförebyggande rådet (Brå) och Statskontoret bedömer Utbetalningsmyndigheten emellertid att detta kontrollarbete inte alltid är tillräckligt.

Enligt Brå utgör kommunala bidrag till ideella föreningar ett riskområde för felaktiga utbetalningar.¹ Detta kan enligt Brå bland annat förklaras av att det svenska kontrollsystemet till stor del är tillitsbaserat samt av att uppföljning och kontroll av föreningsbidrag brister, till följd av avsaknad av rutiner och bristande resurser.

En snarlik problematik finns även avseende idrottsrörelsen. Statskontoret har påtalat att idrottsrörelsen inte är fullt medveten om omfattningen av tillfällighetsstrukturer för fusk och att det finns en risk att Riksidrottsförbundet endast i begränsad utsträckning uppmärksammar felaktiga utbetalningar. Riksidrottsförbundet har inte heller genomfört någon analys avseende felaktig användning av medel till idrottsrörelsen på en aggregerad nivå.²

Försäkringskassan, som föreslås administrera utförrregistret, bör enligt förslaget kunna utgå från att en utförare som ansöker om anslutning uppfyller de villkor som kontrollerats av andra myndigheter eller organisationer. Efter som den grundläggande kvaliteten i utförrregistret baseras på kontroller som görs av andra aktörer än Försäkringskassan behöver det säkerställas att dessa aktörer har rätt förutsättningar att genomföra kontroller och att de vid behov utvecklar sitt kontrollarbete.

Fritidskortet bör omfattas av bestämmelserna i bidragsbrottslagen

Den föreslagna konstruktionen för fritidskortet påminner om liknande förmåner. Det finns ett ansökningsförfarande där den enskilde ska lämna uppgifter på heder och samvete. Mottagare av stödet har också en skyldighet att anmäla ändrade förhållanden som kan påverka rätten till ersättning. Det finns en risk att detta inte tas på allvar av den sökande om konsekvensen av att inte lämna korrekta uppgifter uteblir, exempelvis genom att risken att dömas för brott i praktiken blir mycket låg.

Det finns flera exempel på svårigheter med att använda brottsbalkens (1962:700) bestämmelser för att lagföra en person som missbrukar välfärdsystemen.³ För att dömas för exempelvis bedrägeri måste det visas att den åtalade med uppsåt har agerat vilseledande gentemot målsäganden (staten)

¹ Se exempelvis Brottsförebyggande Rådet, *Välfärdsbrott mot kommuner och regioner* (Rapport 2022:1).

² Se vidare Statskontoret, *Korrekta utbetalningar av statliga stöd till företag och andra juridiska personer* (2023:19).

³ Se exempelvis prop. 2006/07:80 s. 39 ff.

samt att detta lett till vinning för gärningsmannen. I bidragsbrottslagen (2007:612) finns däremot möjlighet att lagföra även den som av grov oaktsamhet begår brott mot välfärdssystemen. Enligt samma lag är det också tillräckligt att en person lämnar oriktiga uppgifter i en ansökan för att bidragsbrott ska anses fullbordat.

Det kan antas att motsvarande svårigheter kommer att uppstå vid felaktiga utbetalningar av fritidskortet om det inte omfattas av bidragsbrottslagen. För att motverka felaktiga utbetalningar av fritidskortet och för att förmånen ska få ett ändamålsenligt straffrättsligt skydd anser Utbetalningsmyndigheten att bidragsbrottslagens bestämmelser även bör omfatta fritidskortet.

Ökad risk för felaktig folkbokföring

I fall där vårdnadshavarna inte bor tillsammans kan förslaget om ett särskilt fritidskort på 1 500 kr mer per år än det allmänna fritidskortet skapa incitament att felaktigt folkbokföra barn hos den vårdnadshavare som är eller kan bli beviljad bostadsbidrag. Det föreligger således en risk att nya felkällor skapas i folkbokföringsregistret, vilket i sin tur kan leda till felaktiga utbetalningar av exempelvis bostadsbidrag.

För att motverka denna risk förordar Utbetalningsmyndigheten en alternativ beräkningsgrund för rätten till det högre beloppet, nämligen en vårdnadshavares beskattade (alternativt redovisade) inkomst föregående år. På detta sätt minskar risken för medvetet felaktig folkbokföring och därmed även risken för andra felaktiga utbetalningar.

E-hälsomyndigheten måste ha ändamålsenliga kontrollbefogenheter

I avsnitt 6.1 under rubriken *"E-hälsomyndigheten bör även genomföra efterkontroller"* saknas en detaljerad beskrivning av vad exempelvis kontroller av betalflöden innebär i praktiken. För att kunna utföra efterkontroller är det viktigt att E-hälsomyndigheten har befogenheter att inhämta uppgifter från vårdnadshavare och utförare, exempelvis bokföring, kvitton och liknande.

Utbetalningsmyndigheten anser också att det är viktigt att det finns en tydlig ansvarsfördelning mellan E-hälsomyndigheten och Försäkringskassan så att nödvändiga kontrollåtgärder inte förbises.

Ett företrädarregister är en förutsättning för ett införande av fritidskort

Enligt förslaget bör ett företrädarregister över företrädare för ideella organisationer införas. Utbetalningsmyndigheten tillstyrker förslaget och understryker vikten av att ett sådant register införs. Utan ett företrädarregister finns en ansenlig risk att det i praktiken blir mycket svårt eller omöjligt att verkställa återkrav vid felaktiga utbetalningar eller utreda misstänkta brott.

På sikt skulle ett sådant företrädarregister med fördel kunna utökas till att även omfatta företrädare för organisationer som får andra ekonomiska stöd till civilsamhället, i syfte att motverka felaktiga utbetalningar. Det skulle exempelvis kunna vara stöd från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) och Arbetsförmedlingen.

Företrädarregistret skulle också kunna utgöra ett värdefullt underlag i Utbetalningsmyndighetens arbete med att genomföra dataanalyser i syfte att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar. Det gäller särskilt när det är ifråga om organiserade brottsupplägg och andra mer avancerade angrepp mot välfärdssystemen.

Beslut om detta remissvar har fattats av Utbetalningsmyndighetens generaldirektör Per Eleblad den 8 oktober 2024. Föredragande har varit seniora rådgivaren i Ledningsstaben Linus Samuelsson. Närvarande vid beslutet har varit chefen för Ledningsstaben Filip Kollén, chefen för Avdelningen för dataanalys och granskning Gabriella Bremberg och chefsjuristen Jimmy Everitt.